

Johannes Peregrinus. Mrzí mě, že jsem kvůli svým mnoha úkolům nemohl dostatečně sledovat tvůj vývoj. Jsi tichý a učenlivý chlapec a vždy jsi pečlivě plnil svěřené úkoly. Alespoň jsem o tobě neslyšel nic špatného. Když už jsem tě jednou vzal do svých služeb, mám zodpovědnost také za to, abys mohl patřičně rozvíjet své nadání. Mrzí mě proto, že mi někdo jiný musí připomínat mé povinnosti. Dnes večer však jako by mi tě připomněla sama Prozřetelnost. Také učený doktor Mikuláš bude dnes večer mým hostem. Jdi tedy ke stolu, tiše usedni, a já tě v průběhu večera představím a řeknu mu o tvých zájmech.“

Položil mi na ramena své dlouhé prsty, pohlédl mi do obličeje a řekl: „Jsi bledší a vyhublejší, než když jsi přišel, a máš hladové oči. Dostáváš v mém domě dost jídla a přiměřeně úkolů ke své mzdě?“

Řekl jsem, že si nemám nač stěžovat. Pobídl mě, abych se u stolu dosyta najedl a zbytečně se neupejpal, a když jsme pak šli ke stolu, Aeneas Silvius mě štípl do ruky. Mě samozřejmě obsloužili jako posledního. Dával jsem si pozor, abych příliš nehltal, neboť sluhové a tajemníci by mi neodpustili, kdyby na ně nezbylo dost lahůdek. Místo jídla jsem si prohlížel hosty, a především doktora Mikuláše Kusánského, který ještě neměl ani tušení, co se na něj chystá.

Nebyl nijak mohutný. Měl velkou hlavu, kulaté tváře a laskavě nazelenalé oči. Povšiml jsem si jeho nejistých rukou, neboť bez přestání pohyboval prsty a neustále se něčeho dotýkal, jako by se ve společnosti styděl. Když mluvil, zíral často do stropu nebo do poháru, jako by se jinak nedokázal soustředit. Celkově působil jako hodný a mírumilovný člověk. Ve své pracovně nad knihou a papírem je snad hrdina, říkal jsem si, ale jinak je asi snadné ho ovládat. Přestože mu nebylo ani čtyřicet, vlasy mu začaly šedivět a ustupovat pleši. Byl to však muž, který napsal *De concordia catholica*, O obecném sjednocení, a našel Plautovy ztracené hry, a jeho mírná a rozpačitá slova proto měla svou váhu. Kardinál Cesarini mu pozorně naslouchal, ale pro Aeneáše Silvia bylo snadné vedle něj zazářit. Aeneas mluvil a mluvil, doktor Mikuláš se však upřímně snažil dobrat podstaty a pravdy.

Brzy vyšel najevo důvod kardinálova pozvání. Chtěl s těmi to vzdělanými humanisty a s dalšími hosty z řad církevních

hodnostářů pohovořit o tom, zda se v evropských zemích najde někdo, kdo ovládá řečtinu natolik dobře, aby mohl být hlavním tlumočnickem, až se s Řeky začne jednat o unii.

„Žádný problém není tak závažný, aby se při dobré vůli a v duchu křesťanské lásky nedal překonat,“ řekl. „Tlumočnickova úloha však bude ta nejtěžší a nejzodpovědnější. Rozdíl jednoho jediného písmene vedl k ariánskému kacířství a vedle dalších drobných rozdílů, vzniklých v průběhu doby, je to *a* ve slově *filioque*, *a ze syna*, v katolickém vyznání víry, které od nás rozhodujícím způsobem oddělilo řeckou církev. O toto jediné slovo a jeho výklad se povedou ty nejkrvavější bitvy, neboť je třeba, aby Řekové uznali, že Duch svatý pochází z Otce *a* Syna. Tlumočnickova chyba nebo neznalost by se mohla stát pro celé jednání osudnou. Konečný text unie musí být jak v latině, tak v řečtině natolik průzračný a jasný, aby nezavdal sebemenší příčinu k pozdějším sporům. Proto bude koncil již brzy potřebovat nejvzdělanějšího znalce řečtiny, jaký v naší době existuje.“

Aeneas Silvius hned vzplanul nadšením: „Nikdo jiný než Francesco Filelfo nepřichází v úvahu. Kdyby florentské kameny uměly mluvit, i ony by šířily jeho věhlas. Tam, kde ostatní, i ti nejlepší učenci jen obtížně s pomocí slovníků a komentářů slabikují staré texty, on vládne řeckým jazykem slovem i písmem. Niccoli, Arezzo, Traversari, a dokonce Leonardo Bruni ho pokorně uznávají za svého mistra. Takoví muži jako Aurispa a Guarino na něj pějí ódy, což nejlépe vím, neboť právě doporučující dopis od něj mi kdysi dopomohl k tomu, abych se s nimi seznámil. Já sám jsem mu seděl u nohou a poslouchal jeho přednášky o rétorice a etice.“

Mikuláš Kusánský laskavě řekl, že věří, že Silvius si vzal přednášky z rétoriky k srdci, ale etika, to je už jiná otázka. On sám ovšem nemá nic proti Filelfovi, jehož pověst je opravdu vynikající.

Někdo z hostů však hned namítl, že florentský poddaný nepřichází v úvahu. Jako Florentan je Filelfo papežovým přívržencem. Cesarini řekl:

„Poslání na koncilu by pro Filelfa bylo tak velkou poctou, že by kvůli ní určitě odešel z Florencie, a nám nepřísluší pochybovat o něčem upřímném a nesobeckém nadšení, když jde o tak velkou věc. Blaho svaté církve je přece největším úkolem nás všech.“